

บทบาทการไกล่เกลี่ยหนี้ของระบบของสำนักงานอัยการสูงสุด

สุพิชญ์กฤตา พาณิชกิจโรจน์¹

วันได้รับบทความ: 30 กรกฎาคม 2565 วันแก้ไข: 19 ตุลาคม 2565 วันยอมรับเผยแพร่: 3 พฤศจิกายน 2565

บทคัดย่อ

หนี้ของระบบเป็นนิติกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงระบบการจัดการเศรษฐกิจที่ล้มเหลวของรัฐ ความเดือดร้อนทางการเงินของประชาชนไม่ได้รับการเติมเต็มอย่างยุติธรรมจากสถาบันทางการเงินที่คิดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ยืมอย่างถูกต้องตามกฎหมายซึ่งสาเหตุมาจากปัจจัยหลายประการ ทำให้ประชาชนต้องพึ่งพาบรรดานายทุนที่ปล่อยเงินกู้ของระบบนำมาซึ่งความยากลำบากในการชดเชยหนี้สินและบางครั้งก็ถูกคุกคามด้วยความรุนแรงที่อันตรายถึงชีวิต การแก้ไขปัญหาหนี้ของระบบเป็นนโยบายหลักของรัฐบาลซึ่งได้มอบหมายให้หลายหน่วยงานของรัฐเข้ามามีบทบาทในการจัดการแก้ไขปัญหา หนึ่งในนั้นคือ “สำนักงานอัยการสูงสุด” ซึ่งได้รับมอบหมายให้เป็นผู้กระทำการเจรจาประนีประนอมไกล่เกลี่ยหนี้ของระบบระหว่างผู้กู้และผู้ให้กู้โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่ออำนวยความสะดวกสูงสุดให้กับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย รวมไปถึงการลดภาระงานและค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีของศาลยุติธรรม

บทความเชิงวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอบทบาทในการประนีประนอมไกล่เกลี่ยหนี้ของระบบของสำนักงานอัยการซึ่งผู้เขียนได้ทำการวิเคราะห์ตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ปัญหา และนโยบายการแก้ไขหนี้ของระบบของรัฐบาลประเทศไทย ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับบทบาทการไกล่เกลี่ยหนี้ของระบบของสำนักงานอัยการสูงสุด บทบาทขั้นตอนและเทคนิคในการเจรจาไกล่เกลี่ย ผลงานและปัญหาอุปสรรคในการไกล่เกลี่ยหนี้ของระบบ รวมถึงข้อเสนอแนะและบทสรุป ที่ควรส่งเสริมให้มีการประชาสัมพันธ์หน่วยงานการไกล่เกลี่ยหนี้ของระบบให้แพร่หลาย และควรออกมาตรการหรือกฎหมายกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยหนี้ของระบบแบบร้อยเปอร์เซ็นต์ รวมทั้งปรับปรุงฐานข้อมูลของลูกค้าหนี้และเจ้าหนี้ของระบบให้มีการจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการกำกับดูแล และวางนโยบายให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาต่อไป

คำสำคัญ: การไกล่เกลี่ย หนี้ของระบบ เจ้าหนี้ของระบบ ลูกหนี้ของระบบ

¹ นักวิชาการอิสระ (ผู้ประพันธ์บรรณกิจ)

The Role of Prosecution Service in the Debt Conciliation Process

Supitchakritta Phanitkitroj¹

Received: July 30, 2022 Revised: October 19, 2022 Accepted: November 3, 2022

Abstract

Conflict is a natural human phenomenon that inevitably arises. When a person has different goals, these will cause conflicts later. Conflict in society begin from small units that is family, organization, national to international level. Conflict in society or organization ought to occur in society and organization that run in a democratic system. At the same time, the conflict of ideas has caused great prosperity for the organization and the nation. Academy is one of the organizations where conflict inevitably arises. The process of creating school conciliation justice is Sciences and Art of solving in academy, and must understand the causes and be able to manage conflicts effectively.

When the conflicts in the school is a problem that has arisen until the present. Moreover, it will become more violent whether altercation, bully, drug problem or thievery. One measure that many educational institutions use is raising awareness among students to be aware of problems and be creative in problem solving. Mediation method is the important tool that use in managing conflict in schools and reducing violence. Mediation is solving the problem with the root by allowing students to participate in solving problems so the problem solved in a sustainable way.

Keywords: Conflict, School Reconciliation, Justice process, Conciliation

¹ Independent researcher (Corresponding Author)

บทนำ (Introduction)

ประเทศไทยอยู่ในภาวะเศรษฐกิจถดถอยมาเป็นเวลานานก่อกับสถานการณ์โควิด 19 ที่เข้ามาซ้ำเติมทำให้รายได้ของประชาชนลดลงและเข้าขั้นวิกฤตในหลายครัวเรือน รวมไปถึงธุรกิจ SME ขนาดเล็กและขนาดใหญ่ต่างได้รับผลกระทบกันทั้งสิ้น วิกฤตทางเศรษฐกิจส่งผลให้ประชาชนคนไทยวนเวียนเข้าออกอยู่กับสถาบันการเงินต่างๆ เพื่อกู้ยืมเงินกับสถาบันเหล่านั้น แต่ด้วยเงื่อนไขและหลักเกณฑ์ที่รัดกุม อาทิเช่น การตรวจสอบฐานเงินเดือนสำหรับพนักงานประจำ, บัญชีรายรับรายจ่ายสำหรับผู้ประกอบอาชีพอิสระหรือทำธุรกิจ บัญชีสเตทเมนต์ย้อนหลัง 3 ถึง 6 เดือนแล้วแต่สถาบันการเงินเป็นผู้กำหนด เครดิตบูโร ภาระหนี้สินในปัจจุบัน ระยะเวลาในการพิจารณาปล่อยสินเชื่อที่ค่อนข้างนานและซับซ้อน โดยกระบวนการดังกล่าวเป็นไปเพื่อที่จะวิเคราะห์ว่าผู้กู้มีศักยภาพมากพอที่จะชำระหนี้คืนได้หรือไม่ ซึ่งหมายความว่าผลการตรวจสอบจะต้องประเมินศักยภาพผู้กู้ออกมาในทิศทางบวกและจัดอยู่ในระดับดีตามที่แต่ละธนาคารกำหนด ซึ่งไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ที่ควรจะเป็น เนื่องจากผู้ที่มีความต้องการกู้เงินนั้นจะต้องประสบปัญหาทางการเงินเป็นทุนเดิม การที่จะมีเครดิตการเดินบัญชีที่ดีจึงเป็นเรื่องยาก เพราะถ้าหากมีการเดินบัญชีที่ดีขนาดนั้นผู้กู้คงไม่จำเป็นต้องพึ่งพาสถาบันทางการเงินเหล่านี้ เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าเงินกู้จากธนาคารไม่ได้มีไว้เพื่อช่วยเหลือประชาชนอย่างแท้จริง แต่มีไว้เพื่อสร้างผลกำไรจากดอกเบี้ยให้กับสถาบันทางการเงินเท่านั้น ด้วยเหตุผลนี้ทำให้ประชาชนจำนวนมากที่ไม่ได้มีฐานเงินเดือนที่สูง หรือ มีบัญชีทางการเงินที่ดีต้องดิ้นรนเอาตัวรอดจากภาวะทางเศรษฐกิจที่โหดร้ายด้วยการ “กู้เงินนอกระบบ”

ปัจจุบันในปี 2563 มีแรงงานไทยที่มีรายได้เฉลี่ยต่ำกว่า 1.5 หมื่นบาทเป็นหนี้ถึง 97% มูลค่าเฉลี่ย 132,000 บาทต่อครัวเรือน โดยเป็นหนี้นอกระบบ 53.6% และ 78.6% เคยผิดนัดชำระหนี้ สำหรับอาชีพที่มีหนี้มากที่สุด ได้แก่ เกษตรกรและผู้ประกอบการธุรกิจ โดยส่วนใหญ่ต้องการกู้เงินไปเพื่อใช้ในการอุปโภคบริโภค 41% ซื้อมาและที่ดิน 33% ทำการเกษตร 14% ทำธุรกิจ 10% และการศึกษาบุตรและอื่นๆ 2% นอกจากนี้ยังมีการกู้เพื่อใช้ในกรณีฉุกเฉิน เช่น ค่าการศึกษาบุตร และ ค่ารักษาพยาบาล (สำนักข่าวอิศรา, 2563)

หนี้นอกระบบ หมายถึง หนี้นอกจากการกู้ยืมเงินหรือการให้สินเชื่อประเภทอื่น จากบุคคลที่ไม่ได้เป็นผู้ให้สินเชื่อในระบบการเงินที่มีการกำกับดูแลอย่างใดอย่างหนึ่งโดยหน่วยงานภาครัฐ (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2560) ซึ่งส่งผลให้ภาครัฐมีข้อจำกัดหลายประการในการควบคุมการกู้ยืมเงินในลักษณะนี้ ทำให้หนี้ดังกล่าวไม่มีกฎหมายหรือระเบียบข้อบังคับที่ได้มาตรฐาน เงื่อนไขต่างๆขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของผู้ให้กู้ยืม นิติกรรมดังกล่าวจึงเต็มไปด้วยความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ให้กู้ยืมและผู้กู้ยืม กล่าวคือ ผู้ให้กู้มักกำหนดหลักเกณฑ์และเงื่อนไขให้ตัวเองได้เปรียบผู้กู้ อาทิเช่น อัตราการคิดดอกเบี้ยสูงถึง 20% ต่อเดือน, การคิดดอกเบี้ยทบต้นทบดอกเมื่อชำระหนี้ไม่ทันตามกำหนดระยะเวลา รวมไปถึงวิธีการติดตามทวงถามหนี้ที่มักจะใช้วิธีการข่มขู่ ฝ่าประจานสร้างความอับอาย หรือใช้กำลังอย่างรุนแรงเพื่อสร้างความกดดันให้กับลูกหนี้

เมื่อวันที่ 18 สิงหาคม 2563 ข้าราชการครูรายหนึ่ง ซึ่งรับราชการอยู่ในจังหวัดปทุมธานี ได้เข้าร้องทุกข์ต่อ มูลนิธิพิทักษ์สิทธิเด็กและสตรี ว่าตนถูกเจ้าหนี้นอกระบบรายหนึ่งโพสต์ประจานเพื่อทวงเงิน

ผ่านช่องทางเฟซบุ๊ก ทำให้ตนได้รับความเดือดร้อนเสียหายและเดือดร้อนอย่างหนักจนถูกผู้บริหารโรงเรียนเรียกเข้าไปตักเตือน ด้วยวิกฤตโควิด 19 ที่เข้ามากระทบทำให้คุณครูท่านนี้ขาดรายได้เสริมจากการสอนพิเศษและขายอาหาร ประกอบกับตนมีภาระที่ต้องดูแลคือลูกและสามี ทำให้ตัดสินใจกู้เงินนอกระบบมาใช้กว่า 19 บัญชี โดยเจ้าหนี้รายนี้เป็นหนึ่งใน 19 บัญชีที่ตนกู้ โดยจำนวนยอดที่ตนกู้กับเจ้าหนี้รายดังกล่าวมีจำนวนเงินต้นเพียง 1,200 บาทเท่านั้น แต่มีการคิดอัตราดอกเบี้ยสูงถึงวันละ 100 บาท และต้องจ่ายจนกว่าจะสามารถนำเงินต้นทั้งหมดมาชำระในคราวเดียวกันได้ ซึ่งคุณครูท่านนี้ได้จ่ายดอกเบี้ยมากกว่า 70 วัน เป็นจำนวนถึง 7,000 บาท ซึ่งสูงกว่าจำนวนเงินต้นเกือบ 7 เท่า จนวันเกิดเหตุที่คุณครูท่านนี้หมุนเงินไม่ทันจนขาดส่งไป 1 วัน เจ้าหนี้รายดังกล่าวจึงทำการโพสต์ประจานภาพของคุณครูท่านนี้พร้อมกับข้อความว่า “ครูเงินเดือนน้อยไปใช้มียถึงต้องมาโกงเงิน 1,200 บาท ให้ผ่อนก็ไม่ผ่อน” นอกจากนี้ยังมีการโทรไปคุกคามบรรดาเพื่อนของคุณครูท่านนี้เพื่อให้คืนเงินจนเกิดความหวาดกลัว คุณครูท่านนี้จึงตัดสินใจเข้าร้องทุกข์เพื่อขอความช่วยเหลือ เหตุการณ์ดังกล่าวสะท้อนให้เห็นถึงสถานะทางเศรษฐกิจที่น่าเป็นห่วงและความเหลื่อมล้ำระหว่างผู้ให้กู้และผู้กู้เป็นอย่างมาก (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) นอกจากนี้ เมื่อวันที่ 5 กันยายน 2562 ได้เกิดกรณีของการทวงหนี้นอกระบบด้วยวิธีการที่รุนแรง ซึ่งเจ้าหนี้ไม่มีความเกรงกลัวต่อกฎหมายและบุกเข้าทำร้ายลูกหนี้ ภายในโรงเรียนขณะไปส่งลูกๆ ต่อหน้าอาจารย์ ผู้ปกครอง และ เด็กนักเรียน ในเหตุการณ์นี้นายธงชัย อายุ 32 ปี หรือลูกหนี้ได้เข้าแจ้งความต่อสถานีตำรวจภูธรแสนสุข โดยตนถูกรุมทำร้ายโดยชายฉกรรจ์จำนวน 2 คน จนบาดเจ็บที่บริเวณใบหน้าและหน้าอก เนื่องจากตนไปค้าประกันเงินกู้ไว้ให้บุคคลอื่นเป็นจำนวนเงิน 125,000 บาท แต่อย่างไรก็ตามตนได้เตรียมเงินจำนวนดังกล่าวฝากไว้กับแม่ยายเพื่อจะดำเนินการชำระหนี้แล้ว จากกรณีดังกล่าวประเด็นสำคัญคงไม่ได้อยู่ที่ยอดเงินกู้หรือการผิมนัดชำระ แต่อยู่ที่ความรุนแรงในการทวงหนี้ซึ่งติดตามมากระทำในสถานที่ราชการต่อหน้าเด็กและเยาวชนจำนวนมาก ซึ่งถือเป็นการข่มขู่คุกคามที่เลวร้ายไม่หลงเหลือความเป็นอารยชน (สนุกตอทคอม, 2562)

ด้วยสถานการณ์การระบาดของหนี้นอกระบบซึ่งนับวันจะสร้างความเสียหายทางโครงสร้างเศรษฐกิจให้กับประเทศ และสร้างความเดือดร้อนรำคาญให้กับบรรดาลูกหนี้ที่ต้องอยู่ภายใต้ความหวาดกลัวและเสียเปรียบในการหาเงินจำนวนมากเพื่อจ่ายหนี้สินนอกระบบ หน่วยงานของรัฐหลายแห่งจึงพยายามช่วยกันป้องกันปราบปรามและไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบให้กับประชาชน อาทิเช่น การบริหารจัดการของรัฐบาลซึ่งได้ทำการประกาศ เมื่อวันที่ 13 กันยายน 2563 โดยมีเนื้อหาเกี่ยวกับการส่งเสริมและช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนจากหนี้นอกระบบจำนวน 5 ด้าน ได้แก่ 1) การเพิ่มโทษกับเจ้าหนี้นอกระบบ และเพิ่มช่องทางให้เจ้าหนี้นอกระบบสามารถจดทะเบียนเป็นผู้ให้สินเชื่อในระบบได้ ตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 2) การให้คำปรึกษาปัญหาหนี้นอกระบบ ณ สำนักงานธนาคารออมสิน และธนาคารสหกรณ์และการเกษตร (ธ.ก.ส) ทุกสาขา 3) การจัดหาแหล่งเงินกู้ในระบบให้เรียกว่าไฟโกไฟแนนซ์ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง 4) พื้นฟูศักยภาพลูกหนี้โดยการเสริมสร้างอาชีพและปลูกฝังวินัยทางการเงิน 5) จัดทำฐานข้อมูลหนี้นอกระบบเพื่อกำหนดนโยบายที่เหมาะสมสำหรับเป้าหมายต่อไป ในด้านของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ พล.ต.อ.จักรทิพย์ ผบ.ตร. ได้มีวิสัยทัศน์การตำรวจดวงที่สุด ให้ทุกหน่วยกวาดล้างการกระทำ

ความผิดเกี่ยวกับหนี้ในระบบ โดยกำชับให้ทุกหน่วยรายงานผลการปฏิบัติงานให้ทราบเพื่อติดตามผล (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

หนี้ในระบบที่แพร่กระจายไปทั่วทุกพื้นที่ในประเทศไทยอาจทำให้การกำกับดูแลของรัฐบาลและสำนักงานตำรวจแห่งยังคงไม่ทั่วถึง จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่หน่วยงานอื่น ๆ จะต้องช่วยกันกำกับดูแลปัญหาดังกล่าวและอำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นกับประชาชนอย่างสูงสุด โดยหนึ่งในหน่วยงานที่มีบทบาทสำคัญในการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ในระบบคือ “สำนักงานอัยการสูงสุด”

สำนักงานอัยการสูงสุด เป็นที่รู้จักของประชาชนในฐานะ “ทนายความแผ่นดิน” ซึ่งมีหน้าที่ว่าความให้กับรัฐในฐานะผู้เสียหายทั้งคดีแพ่งและคดีอาญา ต่อมาคณะกรรมการกำกับการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนซึ่งมีปลัดกระทรวงการคลังเป็นประธานคณะกรรมการ โดยได้มีคำสั่งที่ 1/2558 ลงวันที่ 30 กันยายน 2558 แต่งตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ในระบบประจำ กรุงเทพมหานคร มีอธิบดีอัยการ สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน หรือผู้แทน เป็นประธานคณะกรรมการ มอบหมายภารกิจให้พนักงานอัยการและคณะกรรมการ ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ในระบบประจำกรุงเทพมหานครและประจำจังหวัด ซึ่งถือเป็นจุดเริ่มต้นสำหรับบทบาทการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบของสำนักงานอัยการสูงสุด (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2560)

บทความนี้จะสะท้อนให้เห็นถึงบทบาทการทำงานของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนของสำนักงานอัยการสูงสุดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ให้กับประชาชน ตั้งแต่ปัญหาและนโยบายการแก้ไขหนี้ในระบบของรัฐบาลซึ่งส่งผลโดยตรงกับการปฏิบัติหน้าที่ของสำนักงานอัยการสูงสุด บทบาทในการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบของสำนักงานอัยการสูงสุดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง, ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบและเทคนิคที่สำคัญสำหรับการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบของสำนักงานอัยการสูงสุด และผลสำเร็จในการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบของสำนักงานอัยการสูงสุดรวมถึงฐานข้อมูลหนี้ในระบบและการติดตามรายงานผลเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา ซึ่งจะทำให้เห็นภาพรวมของปัญหาในสถานการณ์ปัจจุบันไปจนถึงวิธีการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบสำหรับช่วยเหลือประชาชนซึ่งถือเป็นหนึ่งในมาตรการยุติธรรมทางเลือกที่จะช่วยคืนความยุติธรรมให้กับประชาชนและลดภาระงานของกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก กล่าวคือ เมื่อประชาชนได้รับความช่วยเหลือจากสำนักงานอัยการสูงสุด คดีความที่เดิมจะต้องถูกฟ้องไปยังศาลยุติธรรมก็จะลดน้อยลงเป็นการลดภาระงานและภาระค่าใช้จ่ายอันมหาศาลอีกทั้งยังเป็นการช่วยให้ประชาชนได้รับความเป็นอย่างรวดเร็วอีกด้วย

ดังนั้นจึงสามารถกล่าวได้ว่าบทบาทของสำนักงานอัยการสูงสุดในการเข้ามาไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบให้ประชาชนจะส่งผลให้ประชาชนมีทางเลือกในการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมได้มากขึ้น สามารถไว้วางใจในศักยภาพของอัยการได้ว่าจะได้รับคำปรึกษาและการไกล่เกลี่ยที่ถูกต้องและเที่ยงธรรมตามกฎหมาย ซึ่งจะส่งผลให้ปัญหาหนี้ในระบบในประเทศของประชาชนถูกแก้ไขอย่างถูกต้องลดปัญหาความรุนแรงและความเหลื่อมล้ำระหว่างนายทุนกับประชาชนธรรมดา ถือเป็นจุดเริ่มต้นอันดีในการสร้างวัฒนธรรมการไกล่เกลี่ยหนี้

นอกระบบขึ้นในสังคมให้มีความเหมาะสมเป็นไปตามมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศและเป็นการสร้างโอกาสให้ประชาชนได้เริ่มต้นชีวิตใหม่อย่างยั่งยืน (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2560)

ประวัติความเป็นมา ปัญหา และนโยบายการแก้ไขหนี้นอกระบบของรัฐบาลประเทศไทย

ปัญหาหนี้นอกระบบเป็นปัญหาทางเศรษฐกิจประเภทหนึ่ง ที่นำมาสู่ปัญหาอาชญากรรมมากมาย ภายในสังคมไม่ว่าจะเป็น ปัญหาการฉ้อโกงคิดดอกเบี้ยเกินอัตราโดยฉ้อฉล และยังมีปัญหาเกี่ยวข้องกับ ความรุนแรงนับไม่ถ้วนซึ่งมักเกิดจากการติดตามทวงหนี้ด้วยวิธีการป่าเถื่อนไม่เกรงกลัวต่อกฎหมาย ซึ่งเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้นมาแล้วนับครั้งไม่ถ้วนตามดังที่เห็นปรากฏตามสื่อหนังสือพิมพ์อยู่ตลอดเวลา โดยรัฐบาลได้พยายามจัดทำนโยบายและบูรณาการหน่วยงานต่างๆ เพื่อช่วยกันแก้ไขปัญหาตั้งแต่ปี พ.ศ.2557 จนถึงปี พ.ศ.2563 ดังนี้

ในช่วงปี พ.ศ. 2557 – 2559 รัฐบาลได้มีนโยบายเรื่องการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบที่มีความบูรณาการและยั่งยืน 2 ครั้ง ครั้งแรกเมื่อวันที่ 14 สิงหาคม 2557 กระทรวงการคลังได้มีการออกหนังสือเพื่อแสดงหลักการเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบ ดังนี้ 1) ให้ชุมชนเข้ามามีบทบาท มุ่งเน้นให้ชุมชนบริหารจัดการเอง และให้สถาบันทางการเงินเข้ามามีบทบาทแบบเฉพาะกิจในแง่ของการให้ความรู้เสริม 2) ให้สถาบันการเงินเฉพาะกิจเป็นอีกช่องทางหนึ่งในการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบเพื่อเพิ่มช่องทางและศักยภาพในการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบ 3) ต้องจัดให้มีการเจรจาประนอมหนี้ที่เหมาะสมและเป็นธรรม รวมไปถึงกระบวนการฟื้นฟูศักยภาพลูกหนี้ให้มีอาชีพและรายได้ที่เพียงพอ 4) การแก้ไขหนี้นอกระบบต้องคำนึงถึงบริบทที่แตกต่าง เช่น การจะให้ชุมชนเข้ามามีบทบาทในการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบ ก็ต้องคำนึงว่า ชุมชนในชนบทต่างจังหวัดมีความใกล้ชิดกันมากกว่าดังนั้นความช่วยเหลือและการมีปฏิสัมพันธ์ต่าง ๆ จะดีกว่าชุมชนในเมือง ดังนั้นวิธีการที่จะใช้กับชุมชนในตัวเมืองจะต้องมีความแตกต่างสอดคล้องไปตามบริบทที่เป็นอยู่

ครั้งที่ 2 เมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2559 รัฐบาลได้มีมติรัฐมนตรี เรื่องการบริหารงานเพื่อการแก้ไขปัญหานี้นอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืน ในครั้งนี้กระทรวงการคลังได้อธิบายถึงหลักการให้มีความครอบคลุมใน 5 มิติดังนี้ (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

1) ดำเนินการอย่างจริงจังกับเจ้าหนี้นอกระบบที่ผิดกฎหมาย อาทิเช่น เปิดช่องทางให้เจ้าหนี้นอกระบบสามารถจดทะเบียนเป็นผู้ประกอบธุรกิจสินเชื่อรายย่อย ทั้งสินเชื่อส่วนบุคคล และสินเชื่อانوไฟแนนซ์, บังคับใช้กฎหมาย พ.ร.บ.ห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราอย่างจริงจัง, ประชาสัมพันธ์ให้เจ้าหนี้นอกระบบเข้าร่วมไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ ในอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไม่เกินร้อยละ 15 ต่อปี

2) เพิ่มช่องทางให้ประชาชนสามารถเข้าถึงสินเชื่อในระบบ อาทิเช่น สินเชื่อและไฟโกไฟแนนซ์ สำหรับประชากรรายย่อยที่มีความจำเป็นต้องใช้จ่ายฉุกเฉิน

3) การไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ โดยจะอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน ณ สาขาของธนาคารออมสิน และ ธ.ก.ส. ทั่วประเทศ ซึ่งจะทำหน้าที่ให้คำปรึกษาในเบื้องต้น และแนะนำให้เข้าสู่กระบวนการการประนอมหนี้

4) เสริมศักยภาพให้กับลูกหนี้ เพื่อให้ลูกหนี้มีความสามารถที่จะชำระหนี้ได้ รัฐจึงต้องเข้ามาให้ความช่วยเหลือส่งเสริมทักษะในการประกอบอาชีพ ผ่านกลไกคณะอนุกรรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพการหารายได้ของลูกหนี้ในระบบใน 77 จังหวัด ซึ่งรวมไปถึงการปลูกฝังวินัยทางการเงินให้แก่ลูกหนี้ด้วย

5) สนับสนุนหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ การสร้างฐานข้อมูลลูกหนี้ในระบบเพื่อใช้พัฒนานโยบายในอนาคต การเผยแพร่ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้องโดยผ่านหน่วยงานของรัฐและเครือข่ายการเงินของชุมชนต่างๆ

หลังจากที่มีการประกาศหลักการดังกล่าว รัฐบาล ได้ทำการจัดงาน ภายใต้แนวคิด “ขจัดหนี้ นอกระบบให้เป็นศูนย์” ณ ห้องประชุม แกรนด์ไดมอนด์ บอลรูม อาคารอิมแพ็คฟอรั่ม ศูนย์แสดงสินค้าและการประชุมอิมแพ็ค เพื่อแสดงให้เห็นถึงความมุ่งมั่นของรัฐบาลที่ตั้งใจจะแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบอย่างจริงจัง เมื่อวันที่ 1 มีนาคม 2560

และเมื่อวันที่ 13 กันยายน 2563 รองโฆษกประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้กล่าวถึงประเด็นการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบอีกครั้ง โดยมีใจความสำคัญเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหา 5 ด้าน ได้แก่ 1) การจัดการเจ้าหนี้ในระบบ โดยแก้ปัญหาผ่านพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 ซึ่งเพิ่มโทษกับเจ้าหนี้ในระบบ และเปิดช่องทางให้เจ้าหนี้ในระบบสามารถจดทะเบียนเป็นผู้ให้สินเชื่อในระบบได้ 2) การไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ โดยจะอำนวยความสะดวกให้ลูกหนี้สามารถร้องทุกข์และขอคำปรึกษาปัญหาหนี้ในระบบได้ที่ธนาคารออมสินและธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร (ธ.ก.ส.) ทุกสาขา ซึ่งจะช่วยเหลือประสานคณะอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ในระบบในทุกจังหวัด เพื่อช่วยเจรจาระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ 3) การจัดหาแหล่งเงินในระบบให้ โดยรัฐบาลได้สนับสนุนให้มีสินเชื่อพีโกไฟแนนซ์ (PICO Finance) ซึ่งเป็นสินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัดภายใต้การกำกับ ที่อยู่ในความดูแลของกระทรวงการคลัง 4) ฟื้นฟูศักยภาพลูกหนี้โดยมุ่งเน้นเสริมทักษะแรงงาน ให้สามารถประกอบอาชีพได้ 5) สร้างภูมิคุ้มกัน ภาครัฐจะพัฒนาเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนให้ทำหน้าที่ทดแทนเจ้าหนี้ในระบบ ให้ความรู้ต่างๆที่เกี่ยวข้อง รวมทั้งจัดทำฐานข้อมูลหนี้ในระบบ เพื่อใช้กำหนดนโยบายที่เหมาะสมและตรงเป้าหมายต่อไป ซึ่งมีเนื้อหาและแนวทางใกล้เคียงกับที่กระทรวงการคลังเคยประกาศไว้เมื่อปี 2560 (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

การแก้ไขปัญหาของรัฐบาลมีความหลากหลายและครอบคลุม ตั้งแต่การพยายามจะป้องกันการเกิดหนี้ด้วยการพัฒนาทักษะอาชีพให้แก่ประชาชน การเพิ่มความรู้ด้านการจัดการการเงินให้กับประชาชน การหาแหล่งเงินกู้ในระบบให้ประชาชน การปราบปรามเจ้าหนี้ในระบบ และการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบให้แก่ประชาชน แม้ที่ผ่านมาจะมีการประกาศแผนงานเพื่อบังคับใช้กับสภาพปัญหาที่เกิดขึ้น แต่อย่างไรก็ดี การทำงานของรัฐบาลผ่านกระทรวงการคลังยังคงได้ผลต้อนรับที่ไม่ดีเท่าที่ควร เนื่องจากการจะแก้ไขปัญหาดังกล่าวต้องอาศัยความร่วมมือจากหลายหน่วยงาน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่สำคัญเช่นกัน อาทิเช่น ลูกหนี้, เจ้าหนี้ในระบบ และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ

สำนักงานตำรวจแห่งชาติ มีการตั้งศูนย์ ศูนย์ป้องกันปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับหนี้ในระบบ ซึ่งมีหน้าที่หลักในการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน เมื่อถูกเจ้าหนี้ในระบบคุกคาม ได้รับ

ความเดือดร้อน ถูกเอาไรต์เอาเปรียบหรือรู้สึกว่าจะไม่ได้รับความเป็นธรรมจากเจ้าหน้าที่นอกระบบ การกักขังเงินนอกระบบที่ผิดกฎหมาย การเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด รวมถึงการถูกข่มขู่ ทำร้ายร่างกาย สามารถแจ้งข้อมูล เบาะแส ร้องทุกข์ได้ที่ ศูนย์ป้องกันและปราบปรามการกระทำความผิดเกี่ยวกับหนี้นอกระบบ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ โทรศัพท์สายด่วน 1599 และ 02-55 1898 หรือที่ สถานีตำรวจทุกแห่ง ตลอด 24 ชั่วโมง (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

นับตั้งแต่วันที่ 8 มิถุนายน 2563 จนถึงปัจจุบัน ศป.น.ตร. มีการรับเรื่องไว้ดำเนินการจำนวนทั้งสิ้น 1,837 เรื่อง ในจำนวนนี้ เป็นความผิดเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด จำนวน 1,280 เรื่อง (ร้อยละ 69.68) แก๊งค์หมวกกันน็อค 367 เรื่อง (ร้อยละ 20.47) เงินกู้ออนไลน์ 101 เรื่อง (ร้อยละ 5.50) จำนำรถ 24 เรื่อง วางหลักประกัน 22 เรื่อง จำนองที่ดิน 15 เรื่อง ขายฝากที่ดิน 13 เรื่อง และอื่นๆ 6 เรื่อง ตามลำดับ มีการจับกุมผู้ต้องหาทั้งหมดทั้งสิ้น จำนวน 1,007 ราย ตรวจยึดของกลางรถยนต์และรถจักรยานยนต์ จำนวน 245 คัน ตรวจยึดโฉนดที่ดิน 87 ฉบับ เงินสดกว่า 1 ล้านบาทสามแสนบาท บัญชีธนาคารที่เกี่ยวข้อง 1,373 บัญชี รวมมูลค่าทรัพย์สินกว่า 300 ล้านบาท มีการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ จำนวน 149 คดี และคู่กรณีประสงค์ใช้สิทธิทางศาลเนื่องจากเป็นเรื่องทางแพ่ง จำนวน 4 คดี (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

จากสถิติดังกล่าว มีคดีซึ่งเป็นความผิดเกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนด จำนวน 1,280 เรื่อง (ร้อยละ 69.68) สูงเป็นอันดับที่ 1 สถิตินี้ชี้ให้เห็นว่าแผนการจัดการหนี้นอกระบบที่มีอยู่ในปัจจุบันยังไม่มีมีการปฏิบัติอย่างจริงจังมากพอ ซึ่งอาจมาจากปัญหาและอุปสรรคหลายอย่าง ดังนั้นวิธีการที่ดีที่สุดซึ่งจะสามารถให้ความยุติธรรมทั้งฝ่ายเจ้าหนี้และลูกหนี้ได้ คือ การเจรจาไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ วิธีการดังกล่าวจะสามารถทำได้อย่างรวดเร็วที่สุด ไม่ต้องรอกกระบวนการทางศาลซึ่งมีความซับซ้อนและภาระค่าใช้จ่ายที่มากกว่า (ไทยรัฐออนไลน์, 2563) ปัจจุบันมีหลายหน่วยงานพยายามผลักดันและช่วยเหลือประชาชนด้วยนโยบายนี้ อาทิเช่น สำนักงานอัยการสูงสุด

ประวัติความเป็นมาเกี่ยวกับบทบาทการไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบของสำนักงานอัยการสูงสุด

คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินของประชาชนซึ่งมีปลัดกระทรวงการคลังเป็นประธาน ได้มีมติในการประชุมครั้งที่ 1/2558 เมื่อวันที่ 23 กันยายน 2558 แต่งตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบประจำกรุงเทพมหานคร และคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบประจำจังหวัด โดยมีหน้าที่หลักในการวางกรอบแนวทางการเจรจาไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

ต่อมาเมื่อวันที่ 30 กันยายน 2558 คณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชนได้มีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบประจำกรุงเทพมหานคร โดยมีอธิบดีอัยการสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนหรือผู้แทน เป็นประธานคณะกรรมการ นอกจากนี้ยังมีคำสั่งแต่งตั้งคณะกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบประจำจังหวัด โดยมี อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดหรือผู้แทน เป็นประธานคณะกรรมการในวันเดียวกัน (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2560)

ประกาศคำสั่งแต่งตั้งดังกล่าวเป็นจุดเริ่มต้นเข้ามามีบทบาทในการร่วมแก้ไขปัญหาหนี้ของระบบของพนักงานอัยการ ซึ่งเป็นกลไกการแก้ไขปัญหาหนึ่งของรัฐบาล โดยจุดมุ่งหมายหลักของการมอบหมายงานครั้งนี้คือการ “ไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ของระบบ”

หน้าที่ความรับผิดชอบในไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ของระบบให้แก่ประชาชน เป็นของสำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน มีชื่อย่อว่า สคช. ก่อตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 15 กันยายน 2525 เป็นอีกหน่วยงานหนึ่งที่แยกมาจากสำนักงานอัยการสูงสุด มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อคุ้มครองสิทธิเสรีภาพและผลประโยชน์ของประชาชน รวมถึงการให้ความช่วยเหลือทางด้านกฎหมายแก่ประชาชนด้วย มีโครงสร้างการทำงานแบ่งออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนกลาง, ส่วนภูมิภาค มีโครงสร้างดังต่อไปนี้

1) ส่วนกลาง ประกอบไปด้วย

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (ส่วนกลาง)

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิ

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิประชาชนระหว่างประเทศ

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองผู้บริโภค

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย 1 (รัชดาภิเษก)

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย 2 (หลักเมือง)

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายช่วยเหลือทางกฎหมาย 3 (ธนบุรี)

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน (มีนบุรี)

2) ส่วนภูมิภาค ประกอบไปด้วย

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย เขต 1- 9 จำนวน 9 แห่ง
สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำจังหวัด (สคช.จังหวัด) ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานอัยการจังหวัด จำนวน 75 แห่ง

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ประจำจังหวัดสาขา (สคช.จังหวัดสาขา) ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานอัยการจังหวัดประจำอำเภอ จำนวน 30 แห่ง

บทบาทการจัดการปัญหาหนี้ของระบบของสำนักงานอัยการสูงสุดและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง

ตามประกาศคณะกรรมการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน แม้จะมุ่งเน้นให้มีการดำเนินการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้เป็นหลักโดย (สคช.) แต่พนักงานอัยการนั้นยังสามารถดำเนินการตามบทบาทดังต่อไปนี้ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อขจัดปัญหาหนี้ของระบบและให้ความยุติธรรมแก่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ โดยแบ่งออกเป็น 2 ช่วง (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2560)

1) **ช่วงก่อนมีการฟ้องร้องดำเนินคดี** โดยช่วงเวลาดังกล่าวมักเกิดปัญหาดังต่อไปนี้แก่ลูกหนี้ นอกระบบ ปัญหาการกู้ยืมเงินในอัตราที่ดอกเบี้ยสูงกว่าที่กฎหมายกำหนด, ปัญหาการหักดอกเบี้ยล่วงหน้าทำให้ลูกหนี้ไม่ได้รับเงินเต็มจำนวน แต่ต้องชำระคืนเต็มจำนวน, ปัญหาการลงลายมือชื่อในสัญญากู้ยืมเงินเปล่าที่ไม่มีรายละเอียด, ปัญหาการชำระหนี้โดยไม่มีหลักฐานแห่งการชำระหนี้ เช่น การชำระหนี้คืนด้วยเงินสด ทำให้ไม่มีใบนำฝากเงินเข้าธนาคาร หรือ สลิปการโอนเงิน ทำให้ถูกเจ้าหนี้เรียกให้ชำระเงินใหม่อีกครั้ง

บทบาทของพนักงานอัยการก่อนฟ้องร้อง ได้แก่ ให้คำปรึกษาข้อกฎหมาย, ช่วยดำเนินการร่างสัญญา รวมไปถึงสัญญาประนีประนอมยอมความ, กรณีมีการละเมิดต่อกฎหมายอาญา พนักงานอัยการสามารถให้คำปรึกษาเพื่อดำเนินคดีทางอาญา, การไกล่เกลี่ยประนีประนอมหนี้ นอกระบบโดยให้ความเป็นธรรมกับทั้ง 2 ฝ่าย

2) **ช่วงเกิดเป็นข้อพิพาท** ช่วงเวลาดังกล่าวมักเกิดปัญหาดังต่อไปนี้แก่ลูกหนี้ นอกระบบ ปัญหาลูกหนี้ถูกยึดทรัพย์สินโดยวิธีการนอกกฎหมาย, ปัญหาลูกหนี้นำบุคคลอื่นมาทำสัญญาค้ำประกัน, ปัญหาลูกหนี้ทำหนังสือรับสภาพหนี้ โดยไม่ทราบว่าจะทำให้ยอดหนี้สูงขึ้นและอายุความถูกนับใหม่อีกครั้ง, ปัญหาลูกหนี้ไม่ทราบว่ารัฐบาลมีกลไกในการให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย

บทบาทของพนักงานอัยการในช่วงการเกิดข้อพิพาท ได้แก่ ให้คำปรึกษาเกี่ยวกับแนวทางการต่อสู้คดีในชั้นศาล, จัดทนายอาสาช่วยเหลือทางคดี

นอกจากนี้ ในกรณีที่มีการร้องทุกข์ผ่านหน่วยงานอื่นๆ อาทิเช่น ศูนย์ดำรงธรรม, สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, สำนักราชเลขาธิการ, ธรรมเนียมรัฐบาล หน่วยงานเหล่านี้สามารถส่งเรื่องมาให้สำนักอัยการคุ้มครองสิทธิ หรือ สดช.ดำเนินการต่อได้ โดยในเบื้องต้นหน่วยงานต่างๆจะมีแบบฟอร์มมาตรฐาน (นร.13) ในการรับเรื่อง ซึ่งจะทำการบันทึกรายละเอียดต่างๆ อาทิเช่น ชื่อ นามสกุล ที่อยู่ อาชีพ รายได้ หมายเลขโทรศัพท์ รายละเอียดแห่งมูลหนี้ ชื่อ-อยู่ ของเจ้าหนี้ เพื่อประโยชน์ในการออกหนังสือเชิญ

ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยหนี้ นอกระบบและเทคนิคที่สำคัญ

4.1 พนักงานอัยการมีขั้นตอนในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทดังนี้ (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2560)

1) การรับเรื่อง แบ่งออกเป็น 2 กรณี (1) กรณีหน่วยงานอื่นเช่น ศูนย์ดำรงธรรม, สำนักนายกรัฐมนตรี, สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง หรือหน่วยงานอื่นๆ ส่งเรื่องมาให้ดำเนินการไกล่เกลี่ย และ (2) กรณีมีผู้ร้องมาขอความช่วยเหลือด้วยตัวเอง ณ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิ

2) เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจะดำเนินการ ลงสารบบการไกล่เกลี่ย เข้าปกสำนวนหนี้ นอกระบบ ลงเลขรับสำนวนไกล่เกลี่ยหนี้ นอกระบบ และ เสนออัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย ในฐานะประธานอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนีประนอมหนี้ นอกระบบเพื่อพิจารณาสั่งจ่ายสำนวน

3) ประธานอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนีประนอมหนี้ นอกระบบประจำจังหวัด จะออกหนังสือถึงเจ้าหนี้ และลูกหนี้ให้เข้ามาทำการไกล่เกลี่ย โดยวิธีการส่งไปรษณีย์ตอบรับ โดยการส่งหนังสือดังกล่าวไม่ควรเกิน 5 วันทำการนับตั้งแต่วันที่ได้รับเรื่อง และนับวันเวลาในการไกล่เกลี่ยโดยเร็วที่สุด

4) ก่อนดำเนินการไกล่เกลี่ยจะต้องมีการ แจ้งสิทธิ หน้าที่ พันธะทางกฎหมายอันเป็นผลมาจากการเจรจาไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบ ให้คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายทราบ

5) การเจรจาไกล่เกลี่ยจะดำเนินการโดยการใช้วาจา (นัดพบเพื่อพูดคุย)

6) ผลของการเจรจาไกล่เกลี่ยจะถูกแบ่งออกเป็น 2 กรณี

6.1 กรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้หรือทั้ง 2 ฝ่ายไม่มีความประสงค์จะเจรจาไกล่เกลี่ยกันอีกต่อไป ให้ส่งเรื่องให้คณะกรรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพการหารายได้ของลูกหนี้นอกระบบประจำจังหวัด เพื่อดำเนินการต่อไป

6.2 กรณีที่คู่กรณีสามารถตกลงกันได้ ให้พนักงานอัยการจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ และให้คู่กรณีอ่านหรืออ่านให้คู่กรณีฟังจนเกิดความเข้าใจที่ถูกต้องตรงกันทั้ง 2 ฝ่าย จากนั้นให้มอบให้คู่กรณีฝ่ายละฉบับ และเก็บไว้ในสำนวน 1 ฉบับ

4.2 เทคนิคที่สำคัญ (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2560)

สำหรับเทคนิคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบนั้น จะแบ่งออกเป็น 2 ส่วนที่มีความสำคัญ ได้แก่ (1) เทคนิคการออกหนังสือเชิญเจ้าหนี้ (2) เทคนิคการไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบ

1) เทคนิคการออกหนังสือเชิญเจ้าหนี้ เพื่อเป็นการจูงใจให้เจ้าหนี้อยอมมาทำการไกล่เกลี่ย พนักงานอัยการควรให้ความสำคัญกับรูปแบบของประโยค 2 รูปแบบที่ควรมีในหนังสือเชิญ ได้แก่ ประโยคที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของกระบวนการที่กำลังจะเกิดขึ้น และประโยคที่ทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถปฏิเสธการนัดพบได้

ตัวอย่าง รูปแบบแรกประโยคที่แสดงให้เห็นถึงความสำคัญ “ด้วยคณะอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้นอกระบบประจำ.....มีภารกิจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้นอกระบบตามนโยบายของรัฐ ดังนั้นเพื่อเป็นการลดปริมาณคดีในชั้นศาล และรับฟังข้อเท็จจริงรอบด้านพร้อมทั้งเป็นการเปิดโอกาสและให้ความเป็นธรรมกับทั้ง 2 ฝ่าย.....”

ตัวอย่าง รูปแบบที่สอง ประโยคที่ทำให้เจ้าหนี้ไม่สามารถปฏิเสธการนัดพบได้

“.....หากไม่มาพบพนักงานอัยการตามกำหนดนัดพนักงานอัยการจะดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายต่อไป.....”

ประโยคในลักษณะดังกล่าวมานี้ควรมีอยู่หรือเป็นส่วนหนึ่งของหนังสือเชิญ

2) เทคนิคการไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบ

การใช้วาจาเพื่อเจรจาประนีประนอมหนี้ จำเป็นต้องใช้ศาสตร์และศิลป์ในการพูดอย่างมากรวมทั้งการพูดที่ดีนั้น ควรมีองค์ประกอบด้วยกัน 3 ประการ ได้แก่ กายสุจริต วาจสุจริต และมโนสุจริต ใช้หลักของความเมตตาเข้ามาช่วยสร้างความปรองดอง (อนุชาติ คงมาลัย, 2556) เมื่อได้หลักการพื้นฐานที่ควรยึดไว้ปฏิบัติแล้วก็สามารถดำเนินการดังต่อไปนี้ได้ (สำนักงานอัยการสูงสุด, 2560)

(1) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องพยายามทำความรู้จักคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายให้มากที่สุด เพื่อจะได้สร้างบรรยากาศที่เหมาะสมสำหรับการไกล่เกลี่ย

(2) ก่อนไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องแนะนำตัวเอง บอกถึงตำแหน่ง อำนาจและหน้าที่

(3) ทำการแนะนำคู่กรณีทั้งฝ่ายให้รู้จักกัน ด้วยท่าทางและบรรยากาศที่ผ่อนคลาย

(4) แจ้งสิทธิและหน้าที่รวมถึงผลที่อาจเกิดขึ้นเมื่อการไกล่เกลี่ยสิ้นสุดลงให้คู่กรณีทั้ง 2 ฝ่ายทราบ

(5) แจ้งความประสงค์ของผู้ร้อง ให้ผู้ถูกร้องทราบ (บอกข้อเสนอปรับปรุงโครงสร้างหนี้)

(6) ต่อรองข้อพิพาทให้คู่กรณีทั้งฝ่ายอย่างยุติธรรม โดยกำหนดผลสูงสุดที่อยากจะได้รับ และจุดต่ำสุดที่สามารถยอมรับได้ในใจขณะต่อรอง

(7) เมื่อตกลงกันได้ ในจัดทำบันทึกข้อตกลงหรือ สัญญาประนีประนอมยอมความทันที

(8) กรณีที่ลูกหนี้ต้องการความช่วยเหลือจากแหล่งเงินทุน ควรมีการออกหนังสือเชิญสถาบันทางการเงินที่เกี่ยวข้อง มาร่วมวิเคราะห์การให้สินเชื่อด้วย

3) คุณสมบัติที่ผู้ไกล่เกลี่ยควรมี

ผู้ไกล่เกลี่ย หรือ พนักงานอัยการนั้นควรมีภาพลักษณ์ที่น่าเชื่อถือ เป็นที่เคารพแก่บุคคลทั่วไป แต่ในขณะเดียวกันก็ต้องมีท่าทีแสดงความเป็นกันเอง ไม่ดุหรือจริงจังเกินไป และควรมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ (อนุชาติ คงมาลัย, 2556; Super User, 2562)

(1) มีบุคลิกภาพ ทักษะคิดและการพูดที่ดี กล่าวคือเป็น ผู้ไกล่เกลี่ยควรแต่งกายสุภาพเหมาะสม มีบุคลิกภาพน่านับถือ มีทัศนคติที่ดี วางตัวเป็นเป็นกลางใช้วาจาที่สุภาพและนุ่มนวล

(2) ความใจเย็น กล่าวคือ ในขณะที่ทำการไกล่เกลี่ยคู่กรณีทั้ง 2 ฝ่าย อาจมีการกระทบกระทั่งและใส่อารมณ์ หรืออาจจะทะเลาะวิวาทกันต่อหน้าอัยการ อัยการจึงจำเป็นต้องอดทนอดกลั้น และแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าด้วยความใจเย็น

(3) ปราศจากอคติและความลำเอียง กล่าวคือ ในขณะที่ทำการไกล่เกลี่ยอัยการต้องวางตัวเป็นกลางไม่โน้มน้ำหนักหรือเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมุ่งเน้นให้ความเป็นธรรมกับทั้ง 2 ฝ่าย และถ้าหากขณะทำการไกล่เกลี่ยเกิดการปะทะอารมณ์ระหว่างกัน อัยการจะนำความโกรธมาเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมิได้

ผลสำเร็จ และปัญหาของการไกล่เกลี่ยปัญหาหนี้ในระบบ

การไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบนั้น เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกอย่างหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อจะมอบความเป็นธรรมคืนให้แก่ลูกหนี้และเจ้าหนี้ในระบบ และยังเป็นการลดภาระคดีที่จะขึ้นสู่ศาลยุติธรรม ที่ผ่านมามีตั้งแต่อัยการได้เข้ามามีบทบาทในการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบนั้นได้มีผลงานที่สำคัญและแสดงผลงานเป็นที่ประจักษ์แก่สังคม อาทิเช่น สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและให้ความช่วยเหลือทาง

กฎหมายแก่ประชาชนจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบ โดยเจ้าหน้าที่มอบโฉนดที่ดินคืนให้กับลูกหนี้ ณ สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดพระนครศรีอยุธยา ทั้งนี้ได้ลงพื้นที่เดินทางไปยังสถานีตำรวจภูธรบ้านแพรกและกองบังคับการตำรวจภูธรจังหวัดพระนครศรีอยุธยา เพื่ออำนวยความสะดวกให้กับประชาชนในการเดินทางมายังสำนักงานฯ เมื่อวันที่ 11 ถึง 28 มิถุนายน 2562

เมื่อวันที่ 3 กุมภาพันธ์ 2563 สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดเลย ได้กระทำการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบเพื่อช่วยเหลือประชาชนทั้งสิ้น 15 จำนวน รวมเป็นเงินที่ไกล่เกลี่ยได้ 750,000 บาท

เมื่อวันที่ 5 กุมภาพันธ์ 2563 สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดเลย ได้ให้ความช่วยเหลือประชาชนในการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบ ซึ่งทำการกู้เงินจากแหล่งนายทุนใหญ่ 2 ราย การไกล่เกลี่ยดังกล่าวเกิดผลสำเร็จเจ้าหน้าที่ไม่เก็บดอกเบี้ยแก่ผู้ร้องต่อ ให้คงเหลือไว้เพียงแต่เงินต้น อัยการจึงได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความให้แก่คู่กรณี และให้ลูกหนี้นำสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าวไปขอสินเชื่อจากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ประเภทผ่อนปรนเงื่อนไข และนำเงินมาชำระหนี้ให้แก่เจ้าหน้าที่เพียงครั้งเดียว

ในวันดังกล่าวอัยการสามารถไกล่เกลี่ยไปได้ทั้งสิ้น 18 จำนวน รวมเป็นเงินที่ไกล่เกลี่ยได้ 900,000 บาท

สถิติในการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบตลอดเดือนกุมภาพันธ์ 2563 ของสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดเลย อัยการทำการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบไปได้ทั้งสิ้น 86 จำนวน คิดเป็นจำนวนเงิน 5,320,000 บาท โดยสามารถผ่อนผันดอกเบี้ยได้ทั้งหมด (ข่าวไทยพีบีเอส, 2563)

เมื่อวันที่ 9 ตุลาคม 2563 นายสุวัฒน์ พรหมขุนทอง อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดภูเก็ต ได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยปัญหาหนี้ในระบบ ซึ่งคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ โดยเจ้าหน้าที่ยอมรับชำระหนี้เฉพาะต้นเงิน จำนวน 55,000 บาท ไม่คิดดอกเบี้ย และลูกหนี้จะขอผ่อนชำระหนี้ดังกล่าวให้เสร็จสิ้นภายในสองปี (สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุดจังหวัดภูเก็ต, 2563)

เมื่อวันที่ 14 ตุลาคม 2563 สำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดภูเก็ต ได้ดำเนินการไกล่เกลี่ยปัญหาหนี้ในระบบ ซึ่งคู่กรณีสามารถตกลงกันได้ โดยเจ้าหน้าที่ยอมรับชำระหนี้เฉพาะต้นเงิน จำนวน 31,300 บาท ไม่คิดดอกเบี้ย และลูกหนี้จะขอผ่อนชำระหนี้ดังกล่าวให้เสร็จสิ้นภายใน 9 เดือน (สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน สำนักงานอัยการสูงสุดจังหวัดภูเก็ต, 2563)

ที่ผ่านมาการดำเนินการไกล่เกลี่ยหนี้ในระบบของพนักงานอัยการถือว่าประสบความสำเร็จเป็นอย่างดีแต่อย่างไรก็ตาม สำหรับการไกล่เกลี่ยหนี้ก็ยังคงมีปัญหาที่ประสบอยู่ ได้แก่

1) ปัญหาการเข้าถึงหน่วยงานที่ให้การช่วยเหลือของประชาชน ปัจจุบันประชาชนรู้จักสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีค่อนข้างน้อยและไม่ทราบว่ามีการให้ความช่วยเหลือดังกล่าว

2) การเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย จำเป็นต้องอาศัยความเต็มใจและยินยอมของทั้ง 2 ฝ่าย ซึ่งถือเป็นปัญหาและอุปสรรคอย่างมาก เนื่องจากบางครั้งประชาชนขาดความรู้และไม่เข้าใจว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยนั้นนอกระบบคืออะไร ทำให้ประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนไม่มาร้องทุกข์

ข้อเสนอแนะสำหรับการไกล่เกลี่ยนอกระบบของสำนักงานอัยการสูงสุด

1) ควรมีการประชาสัมพันธ์สำนักงานอัยการสูงสุดในฐานะหน่วยงานที่มีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมนอกระบบให้ประชาชนได้ทราบอย่างแพร่หลาย โดยในปัจจุบันสำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย ได้จัดทำเพจเฟซบุ๊กของตนเอง และจัดทำโพสต์ประชาสัมพันธ์ โลกีสตอบคำถามเกี่ยวกับการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบเพื่อให้ความรู้แก่ประชาชน โดยอนุกรรมการไกล่เกลี่ยประนีประนอมหนี้นอกระบบประจำจังหวัดประจำจังหวัดภูเก็ต โดยนายสุวัฒน์ พรหมขุนทอง อัยการจังหวัดคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดีจังหวัดภูเก็ต

รูปแบบการนำเสนอดังกล่าวเหมาะสมอย่างยิ่งกับสภาพสังคมและเทคโนโลยีในปัจจุบัน มีความรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย จึงควรผลักดันสนับสนุนให้สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมาย เขต 1- 9 จำนวน 9 แห่ง สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนประจำจังหวัด (สคช.จังหวัด) ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานอัยการจังหวัด จำนวน 75 แห่ง สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชน ประจำจังหวัดสาขา (สคช.จังหวัดสาขา) ซึ่งตั้งอยู่ที่สำนักงานอัยการจังหวัดประจำอำเภอ จำนวน 30 แห่ง จัดทำสื่อแนะนำผลงานของตนเองและเชิญชวนประชาชนให้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยกันมากยิ่งขึ้น

2) ควรมีการเพิ่มมาตรการหรือออกกฎหมาย ให้เจ้าหน้าที่และลูกหนี้นอกระบบ ต้องเข้าไกล่เกลี่ยประนีประนอมหนี้ทันที เมื่อมีกรณีพิพาทเกิดขึ้นหรือเมื่อหน่วยงานของรัฐตรวจพบโดยไม่จำเป็นต้องได้รับความยินยอมจากทั้งสองฝ่ายก่อน รวมทั้งกำหนดหน่วยงานผู้รับผิดชอบให้ชัดเจน โดยพัฒนาวิธีการดังกล่าวให้เป็นมาตรการก่อนฟ้องศาลในพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ. 2560 (ศิริพงษ์ รอดพิง, 2560)

3) ควรมีการเพิ่มมาตรการหรือออกกฎหมาย ปรับปรุงฐานข้อมูล ประวัติ ของลูกหนี้และเจ้าหน้าที่นอกระบบให้มีการจัดเก็บเป็นหมวดหมู่ เพื่อให้ง่ายต่อการกำกับดูแล และวางนโยบายให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหา ซึ่งในปัจจุบันได้มีการเริ่มดำเนินการดังกล่าวแล้ว โดยเมื่อวันที่ 4 ตุลาคม 2559 รัฐบาลได้มีมติรัฐมนตรี เรื่องการบริหารงานเพื่อการแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืน ในครั้งนี้กระทรวงการคลังได้อธิบายถึงหลักการให้มีความครอบคลุมใน 5 มิติ การปรับปรุงฐานข้อมูลลูกหนี้นอกระบบเป็นหนึ่งในมิติที่รัฐบาลให้ความสำคัญซึ่งควรพัฒนาต่อไปให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น (ไทยรัฐออนไลน์, 2563)

บทสรุป (Conclusion)

ปัญหาหนี้นอกระบบเป็นปัญหาที่ต้องอาศัยความร่วมมืออย่างบูรณาการจากหลายฝ่ายเพื่อให้อุปสรรคยุติลง ซึ่งเป็นเรื่องที่ทำได้ยากและใช้เวลานานดังนั้นเพื่อให้เกิดความยุติธรรมอย่างรวดเร็วและเป็นธรรมกระบวนการยุติธรรมทางเลือกจึงเป็นทางออกที่ดีที่สุด โดยกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่เกี่ยวข้องกับปัญหาหนี้นอกระบบได้แก่ “การไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบ”

สำนักงานอัยการสูงสุดได้รับมอบหมายจากรัฐให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบ โดยสำนักงานอัยการสูงสุดได้ดำเนินการผ่านสำนักงานอัยการคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายและการบังคับคดี ซึ่งพนักงานอัยการได้แสดงศักยภาพและแสดงให้เห็นถึงผลสำเร็จสำเร็จของการปฏิบัติงานได้เป็นอย่างดี แต่อย่างไรก็ตามปัจจุบันมีประชาชนที่ได้รับความเดือดร้อนอีกมากที่ไม่ทราบถึงกลไกการช่วยเหลือนี้ อีกทั้งการไกล่เกลี่ยยังต้องอาศัยความเต็มใจของทั้งสองฝ่าย ดังนั้นเพื่อให้ประโยชน์แห่งความยุติธรรมเกิดแก่ประชาชนอย่างทั่วถึง จึงควรมีการประชาสัมพันธ์หน่วยงานและความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการร้องทุกข์ขอไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบให้แพร่หลาย และควรกำหนดให้มีการไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบแบบร้อยเปอร์เซ็นต์ บังคับให้คู่กรณีทำการเจรจาขึ้นก่อนที่จะมีข้อพิพาทขึ้นสู่ศาล

เอกสารอ้างอิง (References)

- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 13 กันยายน). รัฐบาล ลุยสานปัญหาหนี้นอกระบบ ช่วย ปชช.ครอบคลุมทุกมิติ. (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์). *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/politic/1928991>.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 17 กรกฎาคม). ผบ.ตร.ปิดข่าวลาออกเล่นการเมือง สั่งเข้ม ตร.ทั่วไทยปราบหนี้นอกระบบ. (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์). *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/crime/1891859>.
- ไทยรัฐออนไลน์. (2563, 18 สิงหาคม). ครูสาวร้อง "ปวีณา" พิชิตโควิดกู้หนี้ จ่ายดอกเกินต้น ถูกประจาน ช่มชู้. (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์). *ไทยรัฐออนไลน์*. สืบค้นจาก <https://www.thairath.co.th/news/local/central/1912792>.
- ข่าวไทยพีบีเอส. (2563, 6 กุมภาพันธ์). อัยการคุ้มครองสิทธิฯ เลยเจรจาไกล่เกลี่ยหนี้นอกระบบ. (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์). *ข่าวไทยพีบีเอส*. สืบค้นจาก <https://news.thaipbs.or.th/content/288702>
- ศิริพงษ์ รอดพิง. (2560). มาตรการทางกฎหมายในการปราบปรามหนี้นอกระบบ: ศึกษากรณีตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา. คณะนิติศาสตร์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2560.
- สนุกดอทคอม. (2562, 5 กันยายน). แก๊งเงินกู้heimเกริม บุกร้าราย-ชิงทรัพย์ลูกหนี้ถึงในโรงเรียน เจ็บใจเป็นหนี้เพราะค่าประกัน. (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์). *สนุกดอทคอม*. สืบค้นจาก <https://www.sanook.com/news/7887370/>.

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนสำนักงานอัยการสูงสุด. (2560). คู่มือแนวทางการไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ในระบบ.

สำนักงานคุ้มครองสิทธิและช่วยเหลือทางกฎหมายแก่ประชาชนสำนักงานอัยการสูงสุดจังหวัดภูเก็ต. (2563). การไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ในระบบ. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/458703161179203/photos/a.458703391179180/481891172193735/>.

สำนักงานอัยการพิเศษฝ่ายแผนช่วยเหลือทางกฎหมาย. (2564). พุดคุยแนวทางการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบ. สืบค้นจาก <https://www.facebook.com/ktmago/videos/736925600279612/>.

อนุชาติ คงมาลัย. (2556). การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทคดีอาญาชั้นพนักงานอัยการ. *คลังสมองอัยการ*, 2556.

Super User. (2562). การไกล่เกลี่ยประนอมหนี้ในระบบ. สืบค้นจาก <http://www.ay.ago.go.th/ay-lawaid/index.php/2018-06-26-08-46-04/8-2014-06-11-07-03-13/23-2019-08-14-04-38-58>.

THAIREFORM. (2563). 10 ล้านครัวเรือนหนี้ท่วมหัวสะท้อน สะท้อนปัญหาการเงินไม่เป็นธรรม. (ฉบับอิเล็กทรอนิกส์). *สำนักข่าวอิศรา*, สืบค้นจาก <https://www.isranews.org/south-news/325-thaireform/thaireform-documentary/thaireform-doc-economics-finance/56286-roid1605601.html>.